AYDIN ARKEOLOJİ MÜZESİ'NDEN BARGASA/PIGINDA HEYKELTİRAŞLIK ESERLERİ

Sculpture Artefacts from Bargasa/Piginda in the Aydın Archaeological Museum

Umut KAPUCI*

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Arkeoloji Anabilim Dalı, Doktora Programı
ukapuci@gmail.com
Orcid ID: 0000-0001-8550 6091

Özet

Bu çalışmada, günümüzde Aydın Arkeoloji Müzesi'nde korunan ve Aydın ili, Bozdoğan ilçesi, Bozdoğan İlkokulu'ndan getirilerek müzeye kazandırılan bir büst ile birlikte figürlü bir masa ayağı parçası ele alınmıştır. Amaç, tekil örnekler olsa da Karia Bölgesi'nin Roma İmparatorluk Dönemi heykeltıraşlık literatürüne katkı sağlayarak Bargasa/Piginda buluntusu eserleri bilim dünyasına sunmaktır. Bu doğrultuda plastik eserlerin tipolojik ve stilistik açıdan ait oldukları dönem özellikleri ve heykeltıraşlık merkezleri belirlenmeye çalışılmıştır. Figürlü masa ayağı bu çalışmada ilk kez değerlendirilmekte, daha önce kataloğu yayımlanmış büst ise farklı önerilerle yeniden ele alınmaktadır. Çalışma içeriğinde irdelenen eserlerin

kazı malzemesi olmaması ve envanter kayıtlarında buluntu durumları ile ilgili bilgi bulunmaması nedeniyle genel olarak Karia Bölgesi ve yakın coğrafyadaki Roma İmparatorluk Dönemi heykeltıraşlık eserleriyle analoji yoluyla tarihlenebilmiştir. Araştırma içeriğinde değerlendirilen figürlü masa ayağı parçası için Roma İmparatorluk Dönemi'nde İS 1. yüzyılın ikinci yarısı -Flaviuslar Dönemi-, privat erkek büstü için İS 3. yüzyılın ikinci çeyreği -Asker İmparatorlar Dönemi- tarihi önerilmektedir. Analogik değerlendirmeler sonucunda, incelenen yontuların Aphrodisias, Tralleis ve Nysa gibi yakın merkezlerdeki eserlerin stil özelliklerini yansıttığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Karia Bölgesi, Bargasa/Piginda, Heykeltıraşlık, Figürlü Masa Ayağı, Büst.

* Bu çalışma, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı Doktora Programında Doç. Dr. Murat Çekilmez danışmanlığında yürütülen "Aydın Arkeoloji Müzesi Örnekleriyle Karia Bölgesi Heykeltıraşlığı" adlı Doktora Tezinden türetilmiştir. Söz konusu tez çalışması, FEF-19015 numaralı proje ile ADU Bilimsel Araştırma Projeleri birimi tarafından desteklenmiştir. Destekleri için Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Rektörlüğü'ne ve ADU BAP Birimine teşekkür ederim. Aydın Arkeoloji Müzesi'ndeki eserlerin izin ve destekleri nedeniyle Müze Müdürü Arkeolog Abdülbari Yıldız, Arkeolog Yılmaz Akkan, Arkeolog Funda Ertuğrul ve Arkeolog Şenay Çekilmez'e, çalışmalar sırasındaki yardımları nedeniyle Arş. Gör. Emrah Özdemir, Arş. Gör. Ömer Güngörmüş, Arş. Gör. Erkan Kurul, Arkeolog Kemal Ersavaş ve Arkeolog Fevzi Özcan'a teşekkür ederim.

Abstract

The present study focuses on a bust and a table leg with figurative decoration brought to Aydın Archaeological Museum from the Aydın province, Bozdoğan district, Bozdoğan Primary School. The aim was to contribute to the sculpture literature of the Roman Empire Period of the Caria Region even if these are only singular examples. Accordingly, it was tried to determine the properties of their time period and their sculpture centres with regard to the typological and stylistic characteristics of the pieces unearthed at Bargasa/Piginda. The table leg with figurative decoration is evaluated for the first time in this study, whereas the bust with a previously published catalogue is re-evaluated with different suggestions. The works of art included in the study

could be dated only through analogies with Roman Imperial Period sculpture pieces at the Caria Region and its surroundings since they were not excavation materials and had no information in the inventory records. The table leg with figurative decoration included in the study is suggested to be dating back to 1st century AD during the Roman Imperial Period – Flavius Period -, whereas the male bust is suggested to date back to the second half of 3rd century AD – Soldier Emperors Period. It was understood based on analogic assessments that the examined sculptures reflect the stylistic characteristics of nearby centres such as Aphrodisias, Tralleis and Nysa.

Keywords: Caria Region, Bargasa/Piginda, Sculpture, Table Leg with Figurative Decoration, Bust.

Araştırma Tarihçesi

Bu çalışmada günümüzde Aydın Arkeoloji Müzesi'nde korunan ve Aydın ili, Bozdoğan ilçesinden bulunan ve dolayısıyla Bargasa/Piginda buluntusu olarak değerlendirilen plastik eserler tipolojik ve stilistik açıdan ele alınmış, ait oldukları dönem özellikleri ve heykeltıraşlık merkezleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bargasa/Piginda yerleşimi ile ilgili ilk çalışmalar, 19. yüzyılın sonlarında, kent *lejan*tının yer aldığı sikkeler üzerinde yapılmıştır¹. Ayrıca Bargasa'nın lokalizasyonu konusunda çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. C. Ptolemaios'u referans alan araştırmacılar, bu kentin Alabanda ve Amyzon yakınlarında yer aldığını önermekte ve bu görüşlerini Aydın ili civarında bulunan Bargasa sikkeleri ile desteklemektedir². Lokalizasyon odaklı sürdürülen çalışmalar sonucunda; söz konusu yerleşim için öne sürülen konum önerileri, sonraki araştırmalar için oldukça önemlidir.

Bargasa antik kentinde, 1997 ve 1998 yıllarında Aydın Arkeoloji Müzesi başkanlığında ve Bordeaux Üniversitesi destekleriyle P. Debord'un bilimsel danışmanlığında ilk kez kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir³. Araştırmalar sırasında, bölgede *Zeus Pigindenos* kültüne dair sonuçlara ulaşılmıştır⁴. Karia Bölgesi için yerel kült araştırmalarına katkıda bulunan ve bu bağlamda önemli veriler elde edilen çalışmalar sonucunda; bölgedeki ana sorunun yerleşimin adlandırılması olduğu saptanmış,

¹ Paton-Myres 1896, 198; Paton 1900, 60; Barclay-Head 1964, xlii; Stillwell 1976, 143.

² Paton-Myres 1896, 198.

³ Varinlioğlu 1998, 202.

⁴ Varinlioğlu 1998, 202.

ancak daha sonra -önceki araştırmalar ve elde edilen veriler de göz önüne alınarak- yerleşimin adı Bargasa olarak kabul edilmiştir⁵. Bu öneriyi destekler biçimde Antiocheia ad Maeandrum yakınlarında bulunan ve bölgedeki yerleşimcilerin isimlerinin yer aldığı bir yazıt, bu konuda önemli bir epigrafik veri olarak değerlendirilmektedir⁶. Bu yazıtta Bargasa'lılar, Neapolislilerin hemen önünde gösterilmekte ve dolayısıyla Neapolis de Bargasa'dan çok uzak olmayan bir yerleşim olarak görülmektedir⁷. Nümizmatik verilerin de Bargasa ve Neapolis'in yakınlığını göstermesi, epigrafik verilere dayalı bu düşüncüyü destekler niteliktedir⁸.

2005 yılında, Aydın Arkeoloji Müzesi'nden E. Yener, M. K. Özkan, H. Özkan, E. Yılmaz ve F. Ertuğrul tarafından Bargasa antik kentinin yakınında yer alan Haydere Mahallesi'nde Geç Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen oda mezarda kurtarma kazısı çalışmaları yürütülmüştür⁹. Değinildiği üzere 1997-1998 yılı araştırmaları sonucunda, *Zeus Pigindenos* kültünü açığa çıkaran çalışmalarla birlikte değerlendirildiğinde; Haydere Geç Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen mezar kazısı, Aydın Arkeoloji Müzesi tarafından kentin *sakral* ve *sepulkral* açıdan ele alındığı iki önemli kazı çalışması olarak oldukça önemli veriler sunmaktadır.

2012 yılında A. Saraçoğlu ve H. Üreten, kentin *akropolisi*, sur duvarları, sarnıçları, tiyatro ve kutsal yapılarıyla birlikte Zeus Tapınağı ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur¹⁰. Özellikle son yıllardaki arkeolojik verilerle birlikte kentin mimari yapıları ve kutsal alanlarının birlikte değerlendirildiği ve bu nedenle yerleşimi bütünsel açıdan ele alan bu çalışma bilgilerimizin artmasını sağlamıştır.

Bargasa buluntusu heykeltıraşlık eserleri konusundaki ilk yayında, J. İnanc ve E. Rosenbaum, 1966 yılında, bu çalışma içeriğinde de ele alınan erkek büstünü yayımlamıştır¹¹. Söz konusu çalışmada Bargasa buluntusu erkek büstü, tanım ve tipoloji açısından kısaca değerlendirilirken, kaide yazıtının çeviri ve yorumu önemli bilgiler sunmuştur. F. Ölmez, 1995 yılında, üzerinde sekiz satır Eski Yunanca yazıt yer alan bir heykel kaidesi üzerinde çalışma gerçekleştirmiştir¹². Sözü edilen epigrafik çalışmada, özelde *Zeus Pigindenos* kültü, genelde ise Karia tarihi coğrafyası ve kültürleriyle ilgili önemli bilgiler aktarılmaktadır. G. Uluişik Öncü ise 2004 yılında, Bargasa'dan bulunan bir grup heykel üzerinde çalışma yürütmüştür¹³. Kentin Hellenistik Dönem plastiği konusunda referans kaynak niteliğindeki söz

⁵ Varinlioğlu 1998, 202.

⁶ Briant-Brun-Varinlioğlu 2001, 251 vd.

⁷ Briant-Brun-Varinlioğlu 2001, 251 vd.

⁸ Briant-Brun-Varinlioğlu 2001, 252.

⁹ Yener-Özkan-Özkan-Yılmaz-Ertuğrul 2005, 194.

¹⁰ Saraçoğlu-Üreten 2012, 71, 72.

¹¹ İnanc-Rosenbaum 1966, 175.

¹² Ölmez 1995, 165, 166.

¹³ Uluişik Öncü 2004, 11 vd.

konusu çalışmada Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen kutsal alan buluntusu dört heykel ve parçası ele alınmıştır.

Tipoloji ve İkonografi

Erkek Büstü

Çalışma kapsamında ele alınan ilk örnek Bargasa buluntusu 63 envanter numaralı erkek büstüdür¹⁴. Aydın ili, Bozdoğan ilçesi sınırlarında bulunmuş ve 24.07.1959 tarihinde, geçici süreyle korunduğu Bozdoğan İlkokulu'ndan nakil yoluyla Aydın Arkeoloji Müzesi'ne kazandırılmıştır (Fig. 1-4). İnce grenli beyaz mermerden göğüs altına kadar işlenmiş orta yaşın üzerinde manto giyimli erkek büstü; baş, gövde ve kaide ile tek bloktan yontulmuştur. Tamamına yakın iyi korunmuş büstün alın kısmının ortası, burnun sağ tarafı, üst kısımdan itibaren sağ elin iki parmağı ile giysi kıvrımından küçük bir parça kırık ve eksiktir. Yüz, boyun ve giysi yüzeyinde hafif *patina* oluşmuştur. Baş hafifçe soluna dönüktür. Saç-sakal ve kaş detaylarında taşçı kalemi kullanılmıştır. Önde alın üzerinde merkeze, yanlarda ise şakaklara yönelen virgül biçimli bukleli kısa saçlar arka kısımda kabaca işlenmiş ve detayları belirsizdir. Saçlarla birleşen nispeten uzun ve hacimli, bukleli sakallar ile diyagonal kısa çentiklerle oluşturulan ve üst dudağı tamamen kapatan bıyık yer almaktadır. Yüz oval ve dolgun, alın geniş ve yüksek verilmiştir. Yaş belirteci olarak şişkin ve belirgin elmacık kemiklerinin altından itibaren yanaklar yumuşak, sarkık ve avurtlar çöktür. Kulaklar büyük ve şematik işlenmiştir. Üst göz kapakları ile arasında geniş bir alan bulunan kaşlar kısa çentiklerle detaylandırılmış, *orbital* derin, gözler badem formunda verilmiştir. Göz küresinden belirgin biçimde ayrılan göz kapakları etli ve kalın işlenirken dış köşelerde üst göz kapağı konturları alt göz kapağını aşarak kaş düzlemine uzanmaktadır. Matkapla işlenen *iris* ve *pupil* büyük ve şematiktir. *Nasolabial* derin verilirken, korunan sol burun deliği matkapla işlenmiştir. Ağız kapalı, dudaklar dolgun, çene geniş ve güçlüdür. Omuzlar geniş verilmiştir. *Palliatu*s tipinde¹⁵, giysi altındaki sağ kol dirsekten bükülerek diyagonal biçimde uzanmakta, göğüs üzerinde manto tomarını taşımaktadır. Manto üzerinde, göğüs kısmına kadar birbirini izleyen geniş yüzeyli diyagonal kıvrımlar oluşmuştur. Sağ kolun hareketiyle oluşan derin kanallı ve geniş yüzeyli kıvrımlar, sol omuz üzerinde tek merkezden çatallanarak sonlanır. Sağ omuz üzerinden öne, sol omuza uzanan keskin sırtlı ve derin kanallı kıvrım tomarı yer almaktadır. Büst altında dairesel formlu, iki *torus* arasında derin bir *trokhilos* bulunan yazıtlı *Ionik* kaide bulunmaktadır. Kaide ile gövde arasında yazıtlı *tabula* yer almaktadır. Arka kısımda ise ortada merkezi konumda bir omurga desteği işlenmiştir.

¹⁴ Ölçüler: Yük. 77 cm, Gen. 53 cm, Kal. 23 cm, Baş Yük. 23 cm, Baş Gen. 21 cm, Göz Yük. 1,7 cm, Göz Gen. 3,5 cm, Kaide Yük. 20 cm, Kaide Çap. 23 cm, Harf Yük. 1,5-2 cm.

¹⁵ Lat. *Pallium*. Roma İmparatorluk Dönemi manto giyimli erkek yontularında görülen giysi şeması. Bu tipte kol askısı biçiminde sıkıca sarılan manto altındaki sağ kol dirsekten bükülerek diyagonal biçimde göğüs üzerine uzanırken açıkta kalan sağ el, göğüs ortasında, sol omuza yönelen manto kıvrımını tutmaktadır. Sol omuzdan sırt kısmına, arkaya uzanarak açılan mantonun uç kısmı ise gövdeye paralel biçimde aşağı uzanan sol kola sarıldıktan sonra çözülerek aşağıda sonlanmaktadır (Bieber 1959, 374 vd.; Alföldi 1962, 403-405; Sonkaya 2018, 47-49).

Tabula kısmında; “Μ(ἄρκος) Αὐρ(ήλιος) Ἀπ-ολλώνιος τυράν”, *trokhilos* bölümünde ise “νου λειτουργὸς Διαγένους καὶ ἀπὸ πορφύρας” bulunan yazıt yer almaktadır. Söz konusu yazıtın çevirisi; “*Tyrannos'un oğlu Marcus Aurelius Apollonios, ataları gibi hayırsever morların eski kullanıcısı*” olarak yapılmıştır¹⁶.

Bargasa buluntusu ilk örnek olan *privat* erkek büstü, J. İnan ve E. Rosenbaum tarafından İS 235-250 yıllarına tarihlenmektedir¹⁷. Cephe ve profil teşhiri düşüncesini yansıtan biçimde, saçların başın arkasında özensiz ve kabaca işlenmesine ek olarak ön kısımda izlenen *torus* silmelerinin yanlarda, gövde düzleminde yarı çapta kesilerek arka kısımda işlenmediği gözlemlenen Bargasa buluntusu; taşçı kalemi ile oluşturulan çentikli saç-sakal ve kaş detayları, derin matkap uygulaması ile işlenen *iris* ve *pupil*, ait olduğu çağın bunalımını ve kişisel huzursuzluğunu yansıtan kaşlardaki gerilim ve durağan yüz ifadesiyle *veristik* portre özellikleri göstermekte, dolayısıyla değinilen özellikler nedeniyle önceki araştırmacılarla örtüşen biçimde İS 3. yüzyıl -Asker İmparatorlar Dönemi- modasını yansıtmaktadır. Bu dönemin emperyal karakterleri; muhafız alayı askerlerinin etkinliği doğrultusunda birkaç yılı aşmayan iktidar süreleri, iç savaş, değerlerde bozulma ve ekonomik istikrarsızlıkla birlikte zor bir süreçten geçmiş ve bu süreç portre özelliklerine çağın ruhunu yansıtmıştır¹⁸. Bu nedenle güçlü askeri ifadeyi yansıtmaması açısından ön model olarak Caracalla portreleri ile başlayan ve sonrasında dönem özellikleri doğrultusunda İS 3. yüzyıl portreciliğinin karakteristik özelliği olarak endişe ve içe dönük yapısı öne çıkan kısa ömürlü imparator portrelerinde, İS 1. ve 2. yüzyıl portreciliğinden bilinen iç huzur ile özgüven eksiktir ve çağın huzursuzluğu -3. yüzyıl bunalımı- görülmektedir¹⁹. Bu bağlamda Bargasa buluntusunda, İS 222-235 yıllarında iktidarda olan Severus Alexander ile başlayan²⁰, İS 235-238 yılları arasında hüküm süren ve Maximinus Thrax olarak bilinen Gaius Iulius Verus Maximinus²¹ ile devam eden Asker İmparatorlar Dönemi modası özelliği olarak taşçı kalemi çentikleriyle oluşturulan kısa asker saçı ve sakalı görülmektedir. Bargasa buluntusu büst; İS 238-244 tarihleri arasında imparator olan I. Gordianus ve III. Gordianus üslubunda²² plastik yapıya yaklaşan hafif hacimli saç modeliyle, baş üzerinde deriye yapışan negatif çentiklerle oluşturulan saç modası olan ve *a penna* tekniği²³ olarak bilinen uygulamadan uzaklaşmış, dolayısıyla yüzyıl ortasına yaklaşmıştır. Ancak değinilen tüm bu özelliklere rağmen Bargasa buluntusu, İS 253-268 tarihleri arasında ortaya çıkan *Gallienus Dönemi Klasizmine*²⁴ ulaşmamış ve henüz hacim kazanmaya başlayan saç modeliyle İS 3. yüzyılın ikinci çeyreği içerisinde değerlendirilmektedir.

¹⁶ “Askeri tribunuslar tarafından giyilen geniş mor şeritli togaya atıfta bulunulmuş, büstte betimlenen kişinin Roma İmparatorluğu ordusunda bir legionun eski tribunusu olduğu” belirtilmektedir (İnan-Rosenbaum 1966, 176).

¹⁷ İnan-Rosenbaum 1966, 175, 176, Nr. 235, Pl. CXXX.

¹⁸ Doğer 2009, 241.

¹⁹ Doğer 2009, 241, 242.

²⁰ Özgan 2015, 118 vd.

²¹ Özgan 2015, 158 vd., Res. 156, 157.

²² Özgan 2015, 172 vd.

²³ Özgan 2015, 129.

²⁴ Özgan 2015, 204

İS 212 yılında Caracalla tarafından imparatorluk sınırları içinde yaşayan özgür bireylere tüm haklardan yararlanabilecek düzeyde Roma vatandaşlığı statüsü sağlayan *Constitutio Antoniana* ile neredeyse tüm kentlerde -özellikle İS 212-250 yılları arasında- yeni Roma vatandaşları -Caracalla'nın Marcus Aurelius'a dayandırdığı bağlarını vurgulamak amacıyla sonradan aldığı adı- Marcus Aurelius ve Aurelia ismini almıştır²⁵. Bu bağlamda ikonografik açıdan Bargasa yontusu, Asker İmparatorlar Dönemi özelliği olarak; saça oranla nispeten uzun sakalıyla, bilgeliği ve filozof yanıyla öne çıkan Marcus Aurelius'a köprü olurken, taşçı kalemi çentikleriyle oluşturulan kısa asker saçı ise Roma İmparatorluğu ordusuyla olan bağını yansıtmaktadır²⁶. Bargasa büstünde betimlenen *tribunus*, bu yeni zümrenin kazanılmış statü ve saygınlığını, dolayısıyla sivil kültür yapıtlarına karşı uyanan ilgisinin²⁷ temsili olarak yorumlanabilir.

Tipolojik açıdan ele alındığında; Afrodisias Müzesi'nde korunan ve İS 2. yüzyıl sonuna tarihlenen 6666 envanter numaralı erkek portresi²⁸, Bargasa buluntusu büst ile *iris* ve *pupil* işlenişleriyle benzerlik göstermektedir. Ancak söz konusu yontu, yoğun matkap kullanılan hacimli ve hareketli saç-sakal buklelerinin yanı sıra Geç Antoninler-Severuslar Dönemi özelliği olarak boyun ve sağ omzun, hareketli gözlerin döndüğü yöne çevrilmesiyle²⁹ Bargasa örneğinden erken tarihli olmalıdır. Afrodisias Müzesi'nde yer alan ve İS 3. yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlenen 70-508-511 envanter numaralı portre yontusu³⁰, derin *orbital*, matkapla işlenen *pupil*, şişkin ve gergin elmacık kemiklerinin hemen altından itibaren yumuşak, sarkık ve içe çökük yanaklar, sıkıca kapalı ağız, alt dudağın dolgun ve dışa taşkın yapısının yanı sıra üst dudağı tamamen kapatan bıyık ve saça oranla uzun ve plastik yapıda hacimli bukelere oluşan sakal modeli, Bargasa buluntusuyla benzer özelliktedir. Bargasa büstü ile tipolojik açıdan yakınlık gösteren diğer bir örnek Aydın Arkeoloji Müzesi'nde korunmaktadır. İS 3. yüzyıl ortalarına tarihlenen 296 envanter numaralı Nysa buluntusu portre³¹, gergin ve endişeli ruh halini yansıtan ifadesinin yanı sıra taşçı kalemi çentikleriyle oluşturulan saç-sakal ve kaş detayları, *iris* ve *pupil* işleniş, şematik kulaklar ve sıkıca kapatılmış ağız yapısı ile Bargasa portre büstü ile benzer dönem özelliği göstermektedir. Side Müzesi'nde yer alan ve İS 3. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen *privat* portre³² ise saç-sakal işlenişleriyle Gallienus Dönemi ve sonrasının -Tetrarkhia Dönemi- özellikleri³³ olarak kübik, geometrik ve soyut üslubun etkisi altında şekillenen dörtgen formlu köşeli yüz hatları ve olağan boyuttan büyük, asimetrik göz yapısıyla Bargasa buluntusundan daha geç tarihli olmalıdır. Sonuç olarak ele alınan *privat* büstün yakın merkezlerdeki eserlerle tipolojik açıdan benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

²⁵ Smith 2008a, 386.

²⁶ Doğer 2009, 247.

²⁷ Smith 2008a, 388.

²⁸ Smith 2008b, 21, Nr. 28.

²⁹ Smith 2008b, 284.

³⁰ Erim-Smith 1991, 84, Nr. 19, Fig. 21.

³¹ İnan-Rosenbaum 1966, 176, Nr. 236, Pl. CXXIX, 3, 4.

³² Özgan 2015, 259, Res. 275 a-b.

³³ Doğer 2009, 270.

Figürlü Masa Ayağı Parçası

Çalışma kapsamında ele alınan Bargasa buluntusu 67 envanter numaralı ikinci örnek³⁴, Aydın ili, Bozdoğan ilçesinden bulunmuş ve 24.09.1959 tarihinde Bozdoğan İlkokulu'ndan Aydın Arkeoloji Müzesi'ne taşınmıştır (Fig. 5-8). İnce grenli beyaz mermerden yüksek kabartma sphenks başı, boynun alt kısmına kadar korunmuştur. Burun, dudaklar ve yüzün sol tarafında bir parça kırık ve eksiktir. Yüzey geneline yayılan yoğun *patina* gözlemlenmektedir. Bant altında uzun ve dalgalı saçlar yanlarda çizgisel hatlarla kulakları kapatarak arkada sonlanırken, boynun sağ tarafından saç örgüsü sarmaktadır. Başın üst kısmında ise saç detayları belirsizdir. Baş üzerinde rozet biçiminde çiçeklerden oluşan *diadem* yer almaktadır. Yüz oval ve dolgun işlenirken, alın geniş ve yüksek verilmiştir. Yanaklar dolgun, elmacık kemikleri ise şişkin ve belirgindir. Detayları belirsiz gözler büyük ve geniştir. Sol göz ve aynı yöndeki yanak, sağına oranla aşağıda konumlandırılmış, bu uygulamayla yüzde asimetri vurgulanmıştır. Olağan boyutlardan daha geniş işlenmiş ağız sıkıca kapalı, dudaklar dolgun ve hareketli, çene geniş ve güçlüdür. Boyun, kısa ve ince işlenirken boyundan göğüs kısmına geçiş belirgin ve dış bükey biçimde öne taşkın verilmiştir. Arka kısımda ise diyagonal biçimde uzanan ve kabartma fonunu oluşturan destek yer almaktadır.

Bargasa buluntusu ikinci yontuda, karşılaştırma örneklerinin yanı sıra tipolojik olarak özellikle önde bant altında uzun ve dalgalı saçlar, boynun sağ tarafından sarkan uzun bukle, yüzün dolgun ve elmacık kemiklerinin şişkin ve belirgin yapısının yanı sıra olağan ölçekten daha geniş verilen ayrıntısız gözler, sphenks³⁵ yontularından bilinen özelliklerdir. Hareketsiz ve durağan yüz ifadesine karşıt biçimde geniş yapıdaki ağzın sıkıca kapalı olmasına rağmen hareketli ve dolgun dudak işlenişinin yanı sıra kısa ve ince yapıdaki boyundan göğüs kısmına geçiş çizgisinin sert biçimde dışa taşkın formu, sphenks tipolojisinde yaygın olarak karşılaşılan diğer karakteristik özelliklerdir.

Bargasa buluntusu sphenks başında saçların üzerine yerleştirilen rozet biçiminde çiçeklerden oluşan *diadem*, Maenad yontularında görülen bir belirteçtir. Bu nedenle Bargasa örneğinde ikonografik açıdan *eklektik* bir üslup görülmektedir.

Söz konusu yontu, sphenks figürünün cephe düzleminden taşmayan ve her iki yanda sınırlandırılmış biçimde işlenen destek hattı öznelinde değerlendirildiğinde, *monopodial* figürlü bir masa ayağına ait olmalıdır. Sphenks figürünün korunan ölçeği de bu öneriyi destekler niteliktedir.

Anıtsal ve çoğunlukla dekoratif olarak betimlenen sphenks yontuları, Attika'da Arkaik Dönem mezar stellerinden itibaren önemli bir rol oynamıştır³⁶. Sphenks figürleri, Arkaik Dönem'de aslan gövdesi ve

³⁴ Ölçüler: Yük. 20 cm, Gen. 9 cm, Kal. 17 cm, Baş Yük. 13,5 cm, Baş Gen. 8,5 cm, Göz Yük. 2 cm, Göz Gen. 3 cm.

³⁵ Luschey 1954, 248, Anm. 30; Vedder 1985, 281, Nr. 24.

³⁶ Richter 1961, No. 1. 4. 11-19. 37-40.

kadın başı ile betimlenmiştir³⁷. Bu tipoloji Klasik Dönem’de -İÖ 5. yüzyılın sonlarında- Attika mezar stellerinde sürdürülmüştür³⁸. Arkaik Dönem’den beri devam eden tipoloji; Klasik Dönem’in ardından Hellenistik³⁹ ve Roma İmparatorluk Dönemi’nde⁴⁰ süreklilik göstermektedir.

Bargasa buluntusu, hareketsiz yapısı ve durağanlığına karşın sıkıca kapalı olmasına rağmen gülümseme/tebessüm ifadesi yansıtan hareketli ve dolgun dudak işlenişiyse Arkaik Dönem özellikleri yansıtmaktadır. Ancak birbirine paralel uzanan ve uçları sivrilen kalın ve hafif hacimli buklelerin, ölçülü düzeyde derine inmeyen ince ve çizgisel matkap kanallarıyla ayrılması, yüzün sol tarafında vurgulanan asimetriye rağmen durağan ve geniş yüz yapısı, dolgun ve geniş yüzeyli yanaklar, *iris* ve *pupil*in işlenmediği gözler, ince bir kanalla ayrılan dudaklar, ağız kenarlarından aşağıya sarkan çizgiler ile kısa ve geniş çene yapısı, Roma İmparatorluk Dönemi’nde İS 1. yüzyılın ikinci yarısı -Flaviuslar Dönemi- portreciliğinin özelliklerini yansıtmaktadır.

Tipolojik açıdan ele alındığında; Samos buluntusu olan ve Augustus Dönemi’ne tarihlenen friz üzerinde betimlenen yüksek kabartma spheks yontusu⁴¹, aşağıya doğru daralan oval formu baş ve *klasistik* biçimde idealize edilmiş, şematik yapıdan uzak yüz hatları ile Bargasa örneğine göre erken tarihli olmalıdır. Berlin Müzesi’nde korunan ve İS 1. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen 604 envanter numaralı kadın portresinin⁴², *arkaistik* üslupta betimlenen yüz hatları, çizgisel ve keskin konturlu kaş yapısı, geniş ve yayvan yüz, dolgun ve geniş yanaklar, tebessüm/gülümseme ifadesi yansıtan hareketli dudaklar ile kısa ve geniş çene yapısı, Bargasa yontusuyla benzerlik göstermektedir. Bargasa buluntusuyla *arkaistik* üslup bakımından yakınlık gösteren diğer bir örnek ise Ny Carlsberg Glyptothek’te korunan ve Erken Roma İmparatorluk Dönemi’ne tarihlenen 1447 envanter numaralı bir kadın portresidir⁴³. Geniş yüz hatları, keskin konturlu kaş yapısı, farklı düzlemde konumlandırılmış asimetrik büyük ve açık gözler, geniş ve dolgun yanaklar, şişkin ve belirgin elmacık kemikleri, ince bir kanalla ayrılan hareketli dudaklar ve kısa, dolgun ve geniş çene yapısı, Bargasa örneğiyle benzer özelliktedir. Side Müzesi’nde yer alan ve İS 3. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen spheks yontusu⁴⁴, saç detaylarında izlenen yoğun ve derin kanallı matkap uygulamasının yanı sıra şematik işlenen *pupil* ile Bargasa örneğinden geç tarihli olmalıdır.

³⁷ Kaltsas 2002, 54, Kat. Nr. 56.

³⁸ Luschey 1954, 243-255; Vedder 1985, 126-140.

³⁹ İnan 1975, 122.

⁴⁰ İnan 1975, Nr. 63, Lev. LXIII, 2, 3.

⁴¹ Buschor 1933, 5; Kyrieleis 1981, 86, 87, Abb. 63.

⁴² Boschung-Hesberg-Linfert 1997, 32, Nr. 24.

⁴³ Moltesen 2005, 396, Kat. Nr. 214.

⁴⁴ Özgan 2015, 259, Res. 275 a-b.

Sonuç ve Değerlendirme

Önceki araştırma sonuçlarına göre; Hellenistik Dönem plastik eserleri bilinen Bargasa’da bulunan ve Roma İmparatorluk Dönemi içerisinde İS 1. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen figürlü masa ayağı parçasında görülen *arkaistik* üslup ve İS 3. yüzyıl ortalarına tarihlenmesine rağmen arketipi Geç Klasik Dönem’de Sophokles⁴⁵ ve Aiskhines⁴⁶ yontularına uzanan *Palliat* tipinde betimlenen erkek büstü doğrultusunda, bölgede erken dönem heykeltıraşlığı geleneğine sahip ve söz konusu dönemlere ait stilistik bilgiyi Roma İmparatorluk Dönemi plastiğinde *eklektik* açıdan kullanabilecek düzeyde ekolü yansıtan bir atölyenin varlığı irdelenmelidir. Bu bağlamda tarihsel veri akışı izleğinde görüldüğü üzere özellikle Karia Bölgesi’nde İÖ 3. yüzyılda Seleukhoslar ile başlayan heykeltıraşlık eserlerinin gelişimi İÖ 2. yüzyılda da sürmektedir⁴⁷. İÖ 190 yılında Seleukhoslar ile Pergamon tarafından desteklenen Roma Cumhuriyeti arasında Magnesia ad Sipylum’da gerçekleşen Magnesia Savaşı’nın⁴⁸ ardından İÖ 188 yılındaki Apameia Barış Antlaşması sonucunda Karia Bölgesi’ni de kapsayan Batı Anadolu’nun büyük bir bölümü Attalos Krallığı’nın hakimiyetine girmiştir⁴⁹. Bu gelişmelerle birlikte II. Eumenes Dönemi’nde ortaya çıkan II. Pergamon Heykeltıraşlık Okulu’nun etki alanında yer alan Batı Anadolu ve adalar heykeltıraşlığında Pergamon ekolü etkisiyle bir stil gelişimi oluşurken, üretim açısından yoğunluk görülmektedir⁵⁰. Bu ekolün Hellenistik Dönem’de bölgesel bağlamda en önemli etkisi Magnesia ad Maeandrum⁵¹ ve özellikle Tralleis⁵² plastik eserlerinde izlenebilmektedir. Uluşık Öncü⁵³ tarafından ele alınan ve Geç Hellenistik Dönem’e tarihlenen Bargasa buluntusu heykeller üzerinde, stilistik olarak Tralleis yontuculuğunun etkisi açıkça görülebilmektedir.

İÖ 126 yılında başlayan Aristonikos İsyanı⁵⁴ ve İÖ 88 yılında VI. Mithridates Eupator tarafından Roma Cumhuriyeti hegemonyasına karşı başlatılan ayaklanmalar⁵⁵ sebebiyle İÖ 2. yüzyılın son çeyreği ile İÖ 1. yüzyılın ilk yarısını kapsayan dönemde, bölgede heykeltıraşlık eserleri üretimi azalmıştır⁵⁶. Iulius Claudiuslar Dönemi ve dolayısıyla *Pax Romana* sonrasında siyasi ve ekonomik gelişmelerle birlikte plastik eserlerde de artış görülmektedir⁵⁷. R. Özgan tarafından, bölgede Hellenistik Dönem geleneğini uzun yıllar sürdüren ve ekol olarak değerlendirilebilecek düzeyde heykeltıraşlık eserleriyle tanınan

⁴⁵ Helbig 1963, Kat. Nr. 1066.

⁴⁶ Richter 1965, Kat. Nr. 6.

⁴⁷ Özgan 1982a, 3.

⁴⁸ Ruge 1937, 2102; Üreten 2005, 209 vd.

⁴⁹ Kaya 2016, 241, 242.

⁵⁰ Özgan 2016, 10.

⁵¹ Özgan 1982b, 197 vd.

⁵² Özgan 1982a, 1 vd.; Saraçoğlu 2004, 157-169; Şahan 2006, 1 vd.; Yaylalı-Çekilmez 2012, 223-234; Dinç 2013, 1 vd.; Dinç 2019, 127-132; Çekilmez 2016, 297-322.

⁵³ Uluşık Öncü 2004, 11 vd.

⁵⁴ Ruge 1937, 2104.

⁵⁵ Ruge 1937, 2104.

⁵⁶ Özgan 1990, 251 vd.

⁵⁷ Özgan 2013, 147 vd.

Tralleis antik kentinin, Roma İmparatorluk Dönemi içerisinde İS 1. yüzyıl sonlarında -Flaviuslar Dönemi- etki alanını yitirdiği ve bu tarihten itibaren bölge heykeltıraşlığında öne çıkan Aphrodisias'ın gölgesinde kaldığı aktarılmaktadır⁵⁸.

H. P. Laubscher, Hellenistik Dönem'de kesintisiz olarak varlığını sürdüren Tralleis ekolünün, Roma İmparatorluk Dönemi içerisinde gelişim gösteren Aphrodisias ekolünün öncüsü olduğunu ve bu ekolün ortaya çıkışındaki önemini vurgulamaktadır⁵⁹. Son yıllarda Tripolis ad Maeandrum⁶⁰, Laodiceia ad Lycum⁶¹ ve Antiocheia ad Maeandrum⁶² kentlerinde bulunan Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen heykeltıraşlık eserleri; C. Şimşek'in⁶³ gezici heykeltıraşlar etkisiyle de bu bölgede Magnesia, Tralleis, Aphrodisias, Antiokheia, Tripolis, Hierapolis ve Laodikeia kentleri arasında Hellenistik Dönem'den başlayarak Roma İmparatorluk Dönemi boyunca devam eden bölgesel bir ekolün varlığına ilişkin düşüncelerini destekler niteliktedir. Söz konusu yerleşimlerin plastik buluntuları bağlamında Pergamon etkisiyle birlikte Hellenistik Dönem'de Magnesia ve Tralleis üzerinden yayılım gösteren bu bölgesel ekolün, Roma İmparatorluk Dönemi'nde İS 1. yüzyılın sonlarından itibaren Aphrodisias etkisiyle Tripolis ve Laodikeia'ya kadar uzandığı ve bu merkezler üzerinden etki alanı oluşturduğu aktarılmaktadır⁶⁴. Dolayısıyla değinilen tarihsel veriler ve heykeltıraşlık eserlerinin bölgesel etki alanları doğrultusunda Aphrodisias atölyelerinde özellikle İS 1. yüzyıl sonlarından itibaren yoğunlaşan ve Geç Antik Çağ'a kadar sürdürülen çok sayıda heykeltıraşlık eseri arasında arketipi Geç Klasik Dönem'e uzanan figürlü masa ayakları⁶⁵ üretimi de önemli bir yer kaplamaktadır. Bu bağlamda Bargasa buluntusu figürlü masa ayağı, Tralleis etkisiyle de Roma İmparatorluk Dönemi'nde erken geleneğin izleri heykeltıraşlık eserlerinde açıkça görülebilen Aphrodisias ekolü içerisinde değerlendirilmektedir. İS 3. yüzyıla -Asker İmparatorlar Dönemi- tarihlenen büst ise *Palliat* tipi gelişim şemasına⁶⁶ hâkim Aphrodisias atölyelerinin detaylı *veristik* portre özellikleri yansıtan işçiliğinin yanı sıra yoğun raspa uygulaması ve pürüzsüzleştirilerek parlatılan cilalı görünümü ile Aphrodisias ekolünü yansıtmaktadır. Sadece portre yontuculuğu alanında uzmanlaşmış heykeltıraşlara ayrılan atölyelerde üretilen Aphrodisias portre yontularının yaş, giysi ve sosyal statü belirteçlerinin *eklektik* biçimde, dolayısıyla kişisel fizyonomi, saç-sakal modeli ve giysi düzenlemesi gibi detayların hem Roma İmparatorluk Dönemi modasını hem de Hellenistik Dönem etkili yerel sanat anlayışını yansıtan yontuculuk üslubu⁶⁷ bu düşünceyi destekler niteliktedir. Aphrodisias buluntusu erkek portre yontularında moda olarak yorumlanabilecek düzeyde popüler olan ve Bargasa büstünde de görülen

⁵⁸ Özgan 1982a, 3, 165.

⁵⁹ Laubscher 1966, 127; Özgan 1982a, 165.

⁶⁰ Erdoğan-Arıcı 2018, 297; Duman-Öğüş 2020, 123-155.

⁶¹ Şimşek 2007, 349-355; Şimşek 2011, 336 vd.

⁶² Kapuci 2021, 256 vd.

⁶³ Şimşek 2007, 349-355.

⁶⁴ Şimşek 2007, 351, 355.

⁶⁵ Smith 2008b, 31, Nr. 42.

⁶⁶ Smith 2008a, 362 vd.

⁶⁷ Smith-Dillon-Hallet-Lenaghan-Voorhis 2006, 39.

yalnızca manto giyimli *Palliatu*s tipi⁶⁸, *Constitutio Antoniana*⁶⁹ etkisiyle İS 3. yüzyıldan itibaren Geç Antik Çağ içlerine kadar portre yontusu üreten Aphrodisias atölyelerinde -özellikle lahitler üzerinde- çok sayıda örnekle temsil edilmektedir⁷⁰. Sonuç olarak bu çalışmanın içeriğini yalnızca iki örnek oluşturmaya rağmen Bargasa antik kentinin Roma İmparatorluk Dönemi heykeltıraşlık eserleri ve etki alanını oluşturan atölyelere dair öneriler sunulmaktadır. Ancak Bargasa buluntusu plastik eserlerin stil özelliklerinin detaylı biçimde irdelenebilmesi için konteksti bilinen daha fazla buluntu ile gelecekte yapılacak kazı ve araştırmalar, söz konusu kentin heykeltıraşlığı konusunda daha fazla bilgiye ulaşmamızı sağlayacaktır.

⁶⁸ Smith 2008a, 349, 350.

⁶⁹ Koch 2010, 23, 24.

⁷⁰ Smith 2008a, 362 vd.

Bibliyografya

Alföldi 1962 Alföldi, A., “Some Portraits of Julianus Apostata”, AJA 66/4, 403-405.

Barclay-Head 1964 Barclay, C., Head, V., Catalogue of the Greek Coins of Caria, Cos, Rhodes, Bologna.

Bieber 1959 Bieber, M., “Roman Men in Greek Himation (Romani Palliati) a Contribution to the History of Copying”, PAPHS 103, No. 3, 374-417.

Boschung-Hesberg-Linfert 1997 Boschung, D., Hesberg, H., Linfert, A., Die antiken Skulpturen in Chatsworth, MAR 26, Mainz.

Briant-Brun-Varinlioğlu 2001 Briant, P., Brun, P., Varinlioğlu, E., Une Inscription Inedite de Carie et la guerre d’Aristonikos, Les Cites d’Asie Mineure Occidentale au II Siecle a.C., Bordeaux.

Buschor 1933 Buschor, E., “Altsamische Grabstelen”, AM 58, 22-46.

Çekilmez 2016 Çekilmez, M., “Tralleis’ten Bir Eros Yontusu”, OLBA XXIV, 297-322.

Dinç 2013 Dinç, M., Tralleis Heykeltıraşlık Eserleri 1996-2002 Kazılarında Ele Geçen Hellenistik ve Roma Dönemi Mermer Heykeltıraşlık Buluntuları. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mersin.

Dinç 2019 Dinç, M., “Tralleis’ten Grotesk Figürlü Masa Ayakları”, Rifat Ergeç Armağanı, Ed. T. Demir, M. Ekici, M. Şahan-Dinç ve Ç. M. Tarhan, Ankara, 127-132.

Doğer 2009 Doğer, E., Roma Heykeltıraşlığı, İzmir.

Duman-Öğüş 2020 Duman, B., Öğüş, E., “A Mythological Sarcophagus from Tripolis, Asia Minor, and Its Implications for Practices of Sarcophagus Workshop”, Istanbulur Mitteilungen 70, 123-155.

Erdoğan-Arııcı 2008 Erdoğan, A., Arııcı, S., “Tripolis’de Bulunmuş Çocuk Dionysos Heykeli”, OLBA XXVI, 285-304.

Erim-Smith 1991 Erim, K. T., Smith, R.R.R., “Sculpture from the theatre: a preliminary report”, Ed. R. R. Smith-K. T. Erim, Aphrodisias Papers 2. The theatre, a sculptor’s workshop, philosophers, and coin-types, JRA Supplement 2, 67-98.

Helbig 1963 Helbig, W., Führer durch die Öffentlichen Sammlungen Klassischer Altertümer in Rom I. Tübingen.

İnan-Rosenbaum 1966 İnan, J., Rosenbaum, E., Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minor, London.

İnan 1975 İnan, J., Side'nin Roma Devri Heykeltraşlığı, Ankara.

Kaltsas 2002 Kaltsas, N., Sculpture in the National Archeological Museum, Athens.

Kapuci 2021 Kapuci, U., "Aydın Arkeoloji Müzesi'ndeki Menderes Antiokheiası Buluntusu Heykeltıraşlık Eserleri", Arkhaia Anatolika 4, 256-268.

Kaya 2016 Kaya, M. A., İlk Çağ Tarihi ve Uygarlığı, Ankara.

Koch 2010 Koch, G., Türkiye'deki Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri, Antalya.

Kyrieleis 1981 Kyrieleis, H., Führer durch das Heraion von Samos (Deutsches Archäologisches Institut Athen). Athen.

Laubscher 1966 Laubscher, H. P., "Skulpturen aus Tralles. Zu einem neuen Zweifigurenrelief", IstMitt 16, 115–129.

Luschey 1954 Luschey, H., "Zur Wiederkehr Archaischer Bildzeichen in der Attischen Grabmalkunst des 4. Jahrhunderts v. Chr.", Ed. R. Lullies, Neue Beiträge zur Klassischen Altertumswissenschaft, Festschrift Bernhard Schweitzer, Stuttgart, 243-255.

Moltesen 2005 Moltesen, M., Catalogue Imperial Rome III. Ny Carlsberg Glyptotek, Kopenhag.

Ölmez 1995 Ölmez, F., "Karia'daki Piginda ve Zeus Pigindenos Kültü", Arkeoloji Dergisi III, 165-166.

Özgan 1982a Özgan, R., Yunan ve Roma Devri Tralleis Heykeltıraşlığı, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doçentlik Tezi, Konya.

Özgan 1982b Özgan, R., "Zur Datierung des Artemisaltars in Magnesia am Maeander", IstMitt 32, 196–209.

Özgan 1990 Özgan, R., "İ.S. 1. Yüzyıl Tralleis Yontuculuğu", X. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler I. Cilt, Ankara, 247-284.

Özgan 2013 Özgan, R., Roma Portre Sanatı II, İstanbul.

Özgan 2015 Özgan, R., Roma Portre Sanatı III, İstanbul.

Özgan 2016 Özgan, R., Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı II Erken Hellenistikten Yüksek Hellenistiğe, İstanbul.

Paton-Myres 1896 Paton, W. R., Myres, J. L., “Karian Sites and Inscriptions”, JHS 16, 188-271.

Paton 1900 Paton, W. R., “Sites in Karia and South Lydia”, JHS 20, 57-80.

Richter 1961 Richter, G. M. A., Archaic Gravestones of Attica, London.

Richter 1965 Richter, G. M. A., The Portraits of the Greeks II, London.

Ruge 1937 Ruge, W., “Tralleis”, Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft 6, 2094-2128.

Saraçoğlu 2004 Saraçoğlu, A., “Bir Musa Heykeli Işığında Tralleis ve Rhodos Etkileşimi” Ed. T. Korkut, Anadolu’da Doğdu-60. Yaşında Fahri Işık’a Armağan, İstanbul, 157-169.

Saraçoğlu-Üreten 2012 Saraçoğlu A., Üreten, H., “Antik Dönemde Aydın ve Çevresindeki Kentler”, Aydın İl Tarihi, Ankara, 57-98.

Smith 2008a Smith, R.R.R., “Sarcophagi and Roman citizenship”, Ed. C. Ratte-R.R.R. Smith, Aphrodisias Papers 4. New Research on the City and its Monuments, JRA Supp. 70, 347-394.

Smith 2008b Smith, R.R.R., “Aphrodisias’ta Yapılan Roma Portreleri ve Mermer Heykeltraşlık”, Aphrodisias’tan Roma Portreleri, Ed. R.R.R. Smith-J. L. Lenaghan, İstanbul, 9-33.

Smith-Dillon-Hallet-Lenaghan-Voorhis 2006 Smith, R.R.R., Dillon, S., Hallet, C. H., Lenaghan, J., van Voorhis, J., Roman Portrait Statuary from Aphrodisias. Aphrodisias II, Mainz.

Sonkaya 2018 Sonkaya, A. K., “Hellenistik Dönem Lydia Mezar Stellerinde Kadın ve Erkek Tipleri”, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 60, 35-63.

Stillwell 1976 Stillwell, R., The Princeton Encyclopedia of Classical Sites, New Jersey.

Şahan 2006 Şahan, M., Yeni Tralleis Kazılarında Bulunan Hamam Rölyefleri, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Şimşek 2007 Şimşek, C., Laodikeia (Laodikeia ad Lycum), İstanbul.

Şimşek 2011 Şimşek, C., “Sculpture from Laodiceia” (Laodikeia ad Lycum”, Ed. F. D’Andria-I. Romeo, Roman Sculpture in Asia Minor, JRA Supp. 80, 336-345.

Uluişik Öncü 2004 Uluişik Öncü, G., Bargasa Antik Kentinde Bulunan Hellenistik Döneme Ait Bir Grup Heykel, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Üreten 2005 Üreten, H., “Roma Dönemi’ne Kadar Tralleis Tarihi ve Attaloslar ile İlişkileri”, Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt 24, Sayı 38, 195-212.

Varinlioğlu 1998 Varinlioğlu, E., “Çamlıdere’de Kazılar”, XIX. Kazı Sonuçları Toplantısı, II. Cilt, 195-204.

Vedder 1985 Vedder, U., Untersuchungen zur Plastischen Ausstattung Attischer Grabanlagen des 4. Jhs. v. Chr., Mainz.

Yaylalı-Çekilmez 2012 Yaylalı, A., Çekilmez, M., “Eine-Weibliche Gewandstatue aus Tralles”, Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal 100 Yaşında, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü Dergisi, Anı-Armağan Serisi, Ek. III. 1, 223-234.

Yener-Özkan-Özkan-Yılmaz-Ertuğrul 2005 Yener, E., Özkan, M. K., Özkan, H., Yılmaz, E., Ertuğrul, F., “Haydere Geç Roma Mezarı Kurtarma Kazısı 2005”, 15. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Toplantısı, 193-207.

Figürler Listesi

- Fig. 1. Bargasa Buluntusu Erkek Büstü. Ön Yüz.
- Fig. 2. Bargasa Buluntusu Erkek Büstü. Sağ Profil.
- Fig. 3. Bargasa Buluntusu Erkek Büstü. Sol Profil.
- Fig. 4. Bargasa Buluntusu Erkek Büstü. Tabula ve Trokhilos Yazıt.
- Fig. 5. Bargasa Buluntusu Figürlü Masa Ayağı Parçası. Ön Yüz.
- Fig. 6. Bargasa Buluntusu Figürlü Masa Ayağı Parçası. Sağ Profil.
- Fig. 7. Bargasa Buluntusu Figürlü Masa Ayağı Parçası. Sol Profil.
- Fig. 8. Bargasa Buluntusu Figürlü Masa Ayağı Parçası. Arka Yüz.

Fig.1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8